

Sp. zn. 2618/2016/VOP/MLU
Č. j. KVOP-24491/2018
Datum 5. června 2018

Vážený pan
Mgr. Lubomír Metnar
ministr
Ministerstvo vnitra
Nad Štolou 3
170 34 Praha 7 – Letná

Vážený pane ministře,

obracím se na Vás ve věci šetření postupu Policie České republiky, ve kterém jsem nástroj zákona o veřejném ochránci práv¹ dosud nedosáhla plné nápravy. V takovém případě § 20 odst. 2 písm. a) zákona předpokládá, že se obrátím na nadřízený úřad.

Jedná se o šetření případu z listopadu 2015, kdy na psychiatrické klinice zemřel člověk v průběhu zásahu policie s použitím donucovacího prostředku TASER X26 (dále také „taser“); policie byla přivolána zdravotnickým personálem na pomoc při zvládnutí nebezpečného chování pacienta v atace nemoci. Taser představuje prostředek rizikových možností nezamýšleného nebezpečného, a někdy dokonce smrtícího účinku, kdy riziko záleží na kontextu použití a zranitelnosti na straně osoby. Na rozdíl od orgánů činných v trestním řízení² jsem krom posouzení samotného zásahu provedla i systémové zhodnocení tragické události, a to z pohledu používání elektrického donucovacího prostředku policií a ochrany osob trpících duševní poruchou. Přitom jsem zjistila několik nedostatků, a protože dotčené Policejní prezidium a Ministerstvo zdravotnictví samy nezjednaly nápravu, v závěrečném stanovisku (viz příloha) jsem jim navrhla provést devět, respektive tři konkrétní opatření.

Při hodnocení výsledku v části týkající se Policie České republiky mohu uzavřít, že z velké části došlo k pozitivnímu posunu. Podotýkám, že s ohledem na velmi specifické okolnosti jsem nekritizovala dané použití taseru vůči člověku ve zranitelném postavení (omezení svobody, ataka duševní nemoci). Shledala jsem ale, že u použití taseru nebyly dostatečně robustní záruky proti nadužívání a zanedbání bezpečnosti.

Za úspěch považuji, že policisté jsou od roku 2017 metodicky vedeni k tomu, že taser má být použit až jako poslední alternativa k použití zbraně. Dále policie aktualizovala školicí program pro policisty, kteří mají taser ve výzbroji, takže je kladen větší důraz na jeho zdravotní rizika. Rovněž jsem přijala příslib, že bude aktualizováno školení pro nadřízené těchto policistů, aby znali specifika při hodnocení oprávněnosti a přiměřenosti použití tohoto prostředku, a že vzdělávací a metodická činnost v rámci policie pokrývá také téma poziční asfyxie a úmrtí při zalehnutí člověka ležícího na břiše.

1 Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Příklad byl řešen v trestním řízení pro podezření ze spáchání přečinu usmrcení z nedbalosti. V průběhu roku 2017 jsem vstoupila do řízení o ústavní stížnosti v této věci (zn. IV. ÚS 4150/16) a poskytla Ústavnímu soudu svou zprávu jako expertní pohled. Definitivním výsledkem trestního řízení je odložení věci podle § 159a odst. 1 trestního řádu, neboť nebylo shledáno naplnění znaků skutkové podstaty tohoto přečinu ani jiného trestného činu.

Významným posunem je také to, že každé použití taseru je nově sledováno odborem vnitřní kontroly Policejního prezidia.

Vaší pozornosti chci předložit opatření, jež Policejní prezidium provést nehodlá, ačkoli jsou rozumná, nikoli příliš zatěžující, a Česká republika by jimi dostála evropskému standardu prevence špatného zacházení.³ Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále také „Výbor CPT“) zformuloval na základě zkušeností s praxí států napříč Radou Evropy v roce 2010 standard k používání elektrických prostředků. Na jedné straně se uznává, že zbraně na principu elektrického šoku umožní v některých případech vyhnout se použití střelných zbraní, na straně druhé se vyžaduje, pro nebezpečnost i zneužitelnost elektrických prostředků, dbát o pravidla jejich používání včetně výběru a výcviku policistů a na jejich kontrolu.

Především se s policejním prezidentem neshodneme v tom, kdo z policistů má mít možnost taser používat. Já se tak jako Výbor CPT domnívám, že má jít jen o policisty s vysokou odolností vůči stresu a schopností úsudku a že to má být zohledněno při vydávání oprávnění k používání elektrického donucovacího prostředku. Dále policejní prezident považuje za dostačující, že vybavení potřebné k přenesení údajů z paměti taseru je dostupné na většině organizačních článků, které mají taser ve výzbroji, ale ne na všech. Data jsou zapotřebí při hodnocení oprávněnosti použití donucovacího prostředku. Kde hardware není, vedoucí si mohou stažení dat vyžádat. Přikládám velký důraz práci s počtem a délkou výbojů při hodnocení přiměřenosti použití taseru. Domnívám se proto, že je přiměřené vynaložit úsilí a prostředky, aby všichni nadřízení měli data k dispozici bezprostředně. Konečně, nepodařilo se mi získat ani příslib toho, že také policisté, kteří zasahují s policisty vyzbrojenými taserem, budou procházet přípravou zaměřenou na koordinaci zásahu s cílem minimalizace použité síly a okamžité reakce v případě zdravotních komplikací. Policejní prezident také neshledává důvod ke zlepšení vzdělávání policistů pro zasahování proti lidem trpícím duševní poruchou. Příslušníci Policie České republiky jsou v rámci základní odborné přípravy vzdělávání v komunikaci, jež si vyžaduje rozdílný přístup podle chování osoby. Školení ve specifikách plynoucích z duševní poruchy člověka (efektivnost, šetrnost a bezpečnost postupů při zadržování, způsob zvládání konfliktů, koordinace se zdravotníky) neprobíhá ani v pravidelné služební přípravě.

Vážený pane ministře, domnívám se, že Ministerstvo vnitra by mělo vést v patrnosti výsledky tohoto mého šetření a z pozice tvůrce strategií a dlouhodobých programů přispívat k posilování pojistek proti špatnému zacházení. Neočekávám, že by se podařilo všechny moje návrhy realizovat ze dne na den, ale představují směr, kterým se v současné době ubírá chápání povinností státu při ochraně života zadržených osob před důsledky nehod při použití síly a při zajišťování vysoké odbornosti příslušníků ozbrojených sborů.⁴

Konečně, deficit existuje i v tom, jak zákon o Policii České republiky⁵ stanoví okruh situací, kdy je možné elektrický omezovací prostředek použít. Vychází totiž z pravidel pro donucovací prostředky, nikoli zbraně. Zatímco u použití zbraně zákon předpokládá

3 Jedná se o opatření 3, 5, 6 a 9 přiloženého závěrečného stanoviska.

4 Srov. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Tekin a Arslan proti Belgii ze dne 5. září 2017, č. 37795/13, § 84, a rozhodnutí ve věci Boukrourou proti Francii ze dne 16. listopadu 2017, č. 30059/15, § 87.

5 Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

vyšší nebezpečí, které má zásah odvrátit – obecně jde o případy nutné obrany a ohrožení života či zdraví (vážným zraněním), pro donucovací prostředek obecně platí, že policista je oprávněn jej použít také k *ochraně majetku* anebo k *ochraně veřejného pořádku* (§ 53 odst. 1). Pro elektrické donucovací prostředky je zakotvena zvláštní subsidiarita – policista je oprávněn je použít pouze, pokud by použití jiného donucovacího prostředku zjevně nebylo dostatečné k dosažení účelu sledovaného zákrokem (§ 53 odst. 4). Tam, kde policista ví, že zasahuje proti zranitelné osobě (typicky lidé se zdravotním hendikepem), nesmí použít ani taser, ani zbraň – vyjma případů útoku bezprostředně ohrožujících život nebo zdraví člověka (§ 58 odst. 1). Problém však představují případy, kdy zranitelnost člověka není zjevná.

Zákon tedy sice zohledňuje vyšší typovou nebezpečnost taseru, připouští ho ale jako donucovací prostředek – byť ultima ratio. Shodně s Výborem CPT se domnívám, že pravidla pro používání zbraní na principu elektrického šoku schopných vystřelovat projektily by měla přímo vycházet z pravidel platných pro používání střelných zbraní. Při příští novelizaci zákona o Policii České republiky by se na to mělo pamatovat.

Uvítám, pokud se k předloženým bodům vyjádříte do **30 dnů** od obdržení tohoto dopisu.

Děkuji za spolupráci.

S pozdravem

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(dopis je opatřen elektronickým podpisem)

Příloha

Závěrečné stanovisko ze dne 12. října 2017